

ΣΧΕΔΙΟ ΟΜΙΛΙΑΣ Π/Θ ΣΤΗΝ ΔΙΗΜΕΡΙΔΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ (10-11/10/97)

1. Χαρακτηριστικά της σύγχρονης εποχής

Ζούμε σε μια περίοδο της ιστορίας της ανθρωπότητας όπου σημαντικές ανακατατάξεις αλλάζουν ριζικά τη διάρθρωση, το χαρακτήρα και τη μορφή του διεθνούς συστήματος. Η ιστορία δεν τελείωσε, συνεχίζεται και το ερώτημα είναι σε ποια κατεύθυνση ο πολίτης της παγκόσμιας κοινότητας θα στρέψει την πορεία των αλλαγών.

Κύρια χαρακτηριστικά αυτών των αλλαγών είναι η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας, η αυξανόμενη ταχύτητα δικτύων πληροφοριών, η βαθύτερη επικοινωνιακή και πολιτιστική αλληλεξάρτηση σε καιρούς με όλο και λιγότερες βεβαιότητες.

Σ' αυτή τη σύγχρονη κοινωνία της ανανεούμενης γνώσης τα επόμενα χρόνια αναμένονται σημαντικές μεταβολές στη σύνθεση του εργατικού δυναμικού. Οι μεταβολές αυτές σε συνδυασμό με την εξάπλωση των νέων, καινοτόμων μορφών εργασίας που βασίζονται στα δίκτυα και στην αυξημένη προσωπική αυτονομία, θα απαιτήσουν σοβαρές επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο, προκειμένου να εξασφαλιστούν οι απαιτήσεις των μελλοντικών εργασιών για δεξιότητες και προσόντα. Κατά συνέπεια, οι θεσμοί, οι δομές και οι πρακτικές της εκπαίδευσης θα αντιμετωπίσουν στο μέλλον αρκετές ειδικές, μακροπρόθεσμες προκλήσεις.

Στα πλαίσια αυτά η γνώση καθίσταται κύρια παραγωγική δύναμη και κύριο παραγωγικό αγαθό

2. Η κοινωνία της γνώσης

Στην ανατολή του 21^{ου} αιώνα η «γνωσιοκεντρική» εποχή διαμορφώνεται με ραγδαίους ρυθμούς. Οι προηγμένες κοινωνίες που παρακολουθούν τις παραπάνω εξελίξεις κάνουν υψηλές επενδύσεις στην έρευνα , στην παραγωγή και διάδοση των γνώσεων.

Στην κοινωνία που διαμορφώνεται δεν θα υπάρχουν «φυσικά» πλεονεκτήματα ή μειονεκτήματα. Εκείνο που θα κρίνει την ανάπτυξη μιας επιχείρησης ή μιας χώρας ολόκληρης θα είναι η ικανότητα να αξιοποιεί την παγκόσμια διαθέσιμη γνώση και να την καθιστά παραγωγική. Εχουμε πει πως σ' αυτές τις συνθήκες οι προνομιούχοι και οι μη προνομιούχοι θα είναι κυρίως αυτοί που γνωρίζουν ή δεν γνωρίζουν. Αν στη διάρκεια του 20ου αιώνα καταφέραμε να αντιμετωπίσουμε σε μεγάλο βαθμό τον οργανικό αναλφαβητισμό , στο τέλος του αιώνα και στις αρχές του 21^{ου} βρισκόμαστε αντιμέτωποι με τον τεχνολογικό αναλφαβητισμό που μας αφορά όλους.

Καθήκον κάθε δημοκρατικής πολιτείας είναι να προσαρμόσει και να εξειδικεύσει την εκπαιδευτική της πολιτική στα νέα παγκόσμια, διαπολιτισμικά και τεχνολογικά δεδομένα προωθώντας λύσεις που συμβαδίζουν με τις αξίες της Δημοκρατίας , της Κοινωνικής Δικαιοσύνης και της Αλληλεγγύης.

Όπως όλα δείχνουν τα επόμενα χρόνια σημαντικό ποσοστό εργαζομένων θα χρειαστεί να αλλάξει δουλειά. Οι εξελίξεις αυτές επιβάλουν νέες προσεγγίσεις στην εκπαίδευση και το σχολείο , προσδίδουν νέους ρόλους σ' αυτό. Με παραδοσιακές προσεγγίσεις δεν μπορούμε να αντιμετωπίσουμε τις σημερινές και αυριανές προκλήσεις. Όσοι συνεχίζουν να λειτουργούν με πνεύμα εθνικής εσωστρέφειας θα μείνουν έξω από τις εξελίξεις , γιατί το εκπαιδευτικό σύστημα που δημιουργήθηκε με την εμφάνιση κλειστής εθνικής οικονομίας θα είναι αναποτελεσματικό στην αντιμετώπιση των προκλήσεων

του νέου κόσμου που ανατέλλει μαζί με τον 21^ο αιώνα. Δεν αρκούν ούτε ευκαιριακές προσαρμογές ούτε εμβαλωματικές λύσεις. Χρειάζεται νέα ματιά, φαντασία, ευελιξία, δημιουργικότητα, ρήξη με το παρελθόν , συνολική αναδιάρθρωση και αναθεώρηση.

Πάνε πολλά χρόνια από τότε που με έμφαση τονιζόταν ότι η εκπαίδευση είναι η πιο παραγωγική, εθνική επένδυση, ότι είναι «το κλειδί που ανοίγει την πόρτα του εκσυγχρονισμού». Από τη «βασική κοινότητα» περνάμε στην «παγκόσμια κοινωνία» , στην κοινωνία της γνώσης. Ο 21^{ος} αιώνας θα σφραγιστεί έντονα από καινούργια φαινόμενα, όπως η πλανητική αλληλεξάρτηση και η παγκοσμιοποίηση. Ο κίνδυνος να δημιουργηθεί μια ολιγαρχία της γνώσης είναι εμφανής. Ο κίνδυνος να διαμορφωθούν στρώματα προνομιούχων υψηλής γνώσης και στρατιές περιθωριοποιημένων από τις εξελίξεις και τελικά αδύναμων να επηρεάσουν τις συλλογικές τύχες είναι απειλή στον πυρήνα της δημοκρατίας και της συνοχής της κοινωνίας.

3. Οικονομικές και κοινωνικές προεκτάσεις

Οι εκπαιδευτικές επιλογές συνδέονται διαλεκτικά με τις εθνικές, οικονομικές, πολιτικές, κοινωνικές , πολιτιστικές επιλογές της κυβερνητικής πολιτικής.

Σ' αυτό το πλαίσιο η σχέση οικονομίας/ εκπαίδευσης αποκτά κεντρική σημασία.

Οι αναπροσαρμογές της εκπαίδευσης πρέπει να γίνουν και γίνονται προς την κατεύθυνση του εκδημοκρατισμού , του εκσυγχρονισμού , της ποιοτικής αναβάθμισης και της αποτελεσματικότητας.

Και πιο συγκεκριμένα:

- Της παροχής σύνθετων και πολυλειτουργικών μορφωτικών προσόντων με ένα συνδυασμό γενικής παιδείας, γενικών γνώσεων και επαγγελματικών δεξιοτήτων ευέλικτης εξειδίκευσης.
- Της ανάπτυξης μορφών δια βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης , εκπαίδευσης εξ' αποστάσεως καθώς και με την ανοιχτή πρόσβαση στην εκπαίδευση
- Της θεσμοθέτησης συστημάτων αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου
- Της διαρκούς επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών
- Της Αποκέντρωσης του Εκπαιδευτικού Συστήματος
- Της διασύνδεσης με την Ευρωπαϊκή Στρατηγική και την διαπολιτισμική αντίληψη
- Της επικέντρωσης του κοινωνικού χαρακτήρα της εκπαίδευσης σ' ένα κράτος πρόνοιας που επαναπροσδιορίζει την καθολικότητά του.

Η σύγχρονη κοινωνία δεν μπορεί να είναι παρά μια ανοικτή κοινωνία , μια κοινωνία με όλο και περισσότερες δυνατότητες , όλο και περισσότερες ευκαιρίες για όλους , χωρίς διακρίσεις , χωρίς αποκλεισμούς , χωρίς κατεστημένα και κεκτημένα που δημιουργούν μονόδρομους.

Γι' αυτό πρέπει να υπάρχει ανοιχτή πρόσβαση στη μόρφωση και τη δια βίου εκπαίδευση. Να υπάρχει ένας νέος ρόλος για τους εκπαιδευτικούς στην συνδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού έργου.

Οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις που συντελούνται στις μέρες μας θα διαμορφώσουν μέσα στις επόμενες δεκαετίες εντελώς νέες συνθήκες στους τρόπους μάθησης και διδασκαλίας. Η σχολική εκπαίδευση από εντατική σε εργασία που ήταν θα γίνει εντατική σε κεφάλαιο, το σχολείο από «θεσμός της κοινωνίας» μετασχηματίζεται σε «θεσμό στην κοινωνία», από «σχολείο των

μικρών» μετατρέπεται σε σχολείο και για τους ενήλικες. Το σχολείο του μέλλοντος που δεν θ' αποτελεί τον αποκλειστικό διδακτικό και μαθησιακό θεσμό, όλο και περισσότερο θα γίνεται τόπος όπου οι ενήλικες θα συνεχίζουν παράλληλα με την εργασία τους, να μαθαίνουν.

Το σχολείο του μέλλοντος θα «απολογείται» στην κοινωνία για τους στόχους του, τη λειτουργία του και τα αποτελέσματά του. Χρέος του σχολείου θα είναι να παρέχει υψηλής ποιότητας καθολική μόρφωση, να είναι ανοιχτό σε όλους, να μεταδίδει στους μαθητές και σπουδαστές τα απαραίτητα εφόδια και μέσα για να είναι στην κοινωνία αποδοτικοί, χρήσιμοι και απασχολήσιμοι. Απασχολήσιμοι γιατί δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι στην κοινωνία της γνώσης, η γνώση, αν και θα είναι το κλειδί για την ένταξη των ατόμων στο χώρο της απασχόλησης εντούτοις θα αποτελεί αναγκαία αλλά όχι και ικανή συνθήκη για την ένταξη των ατόμων στο χώρο της απασχόλησης. Γι' αυτό το σχολείο θα πρέπει να εφοδιάζει τους μαθητές με λειτουργικές δεξιότητες και ικανότητες: ικανότητα προσαρμογής, δημιουργικότητα, φαντασία, κριτική σκέψη και ευελιξία. Τα εφόδια αυτά θα μπορούν να τα αποκτήσουν οι νέοι με στέρεα γενική παιδεία και ευέλικτη εξειδίκευση. Αναλφάβητος στην κοινωνία της γνώσης δεν θα είναι μόνο εκείνος που δεν γνωρίζει γραφή και αριθμητική, αλλά κι' εκείνος που δεν κατανοεί βασικές επιστημονικές έννοιες, τη δυναμική της τεχνολογίας και δεν γνωρίζει ξένες γλώσσες. Στην κοινωνία της γνώσης το σημαντικό δεν είναι οι γνώσεις και οι πληροφορίες αυτές καθ' αυτές, αλλά η μάθηση των τρόπων και των μεθόδων απόκτησής τους. Γι' αυτό το σχολείο θα πρέπει να μαθαίνει τους μαθητές πως να μαθαίνουν, να τους εφοδιάζει με την ικανότητα να εξακολουθούν να μαθαίνουν και να τους παρέχει κίνητρο γι' αυτό.

Στις αρχές του 21^{ου} αιώνα η έννοια κλειδί στην εκπαίδευση θα είναι η «δια βίου εκπαίδευση» ή σωστότερα η δια «βίου μάθηση». Αυτό σημαίνει υπέρβαση της υπάρχουσας σήμερα διάκρισης ανάμεσα στην αρχική και τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση-κατάρτιση και υιοθέτηση της έννοιας «μορφωτική κοινωνία», στην οποία όλα μπορούν να αναχθούν σε ευκαιρίες μάθησης και ανάπτυξης του ταλέντου που διαθέτει ο καθένας. Σε μια έκθεση προς τη ΟΥΝΕΣΚΟ της Διεθνούς Επιτροπής για την εκπαίδευση για τον 21^ο αιώνα - της Επιτροπής προήδρευε ο Ζακ Ντελόρ-αναφέρονται τέσσερις «πυλώνες» της «δια βίου μάθησης»: να μάθουμε να γνωρίζουμε, να μάθουμε να πράττουμε, να μάθουμε να συνυπάρχουμε και να μάθουμε να υπάρχουμε. Να μάθουμε να γνωρίζουμε σημαίνει ότι είμαστε σε θέση να συνδυάζουμε μια πλατιά γενική καλλιέργεια με την δυνατότητα να αντιμετωπίζουμε σε βάθος ένα μικρό αριθμό θεμάτων. Να μαθούμε να πράττουμε σημαίνει να μην αρκούμαστε στην απόκτηση τυπικών προσόντων για την άσκηση ενός επαγγέλματος, αλλά γενικότερα να επιδιώκουμε την απόκτηση της ικανότητας που θα μας επιτρέψει να ανταποκριθούμε σε διάφορες καταστάσεις και να εργασθούμε ομαδικά. Μαθαίνουμε να συνυπάρχουμε σημαίνει ότι αναπτύσσουμε την ικανότητα να κατανοούμε τον άλλο και να αντιλαμβανόμαστε τις αλληλεξαρτήσεις. Τέλος, πρέπει να μάθουμε να υπάρχουμε για να μπορέσουμε να αναπτύξουμε την προσωπικότητά μας και να είμαστε σε θέση να δράσουμε.

Θα πρέπει βέβαια να κάνουμε εδώ μια σημαντική επισήμανση αναφορικά με τις υπερβολικά αυξημένες προσδοκίες που έχουμε συχνά στο σχολείο. Μην ξεχνάμε ότι το σχολείο από μόνο του δεν μπορεί να αλλάξει την κοινωνία, αλλά και το ίδιο δεν αλλάζει όταν οι αλλαγές περιορίζονται μόνο σ' αυτό.

Κάνουμε ακόμη, συχνά το λάθος να «ενοχοποιούμε» το εκπαιδευτικό σύστημα για το πρόβλημα της ανεργίας. Το πρόβλημα όμως αυτό είναι γενικότερο και συνδέεται με πολιτικές, οικονομικές, και κοινωνικές προϋποθέσεις.

4. Νεοφιλελεύθερη και σοσιαλιστική προσέγγιση

Είναι προφανές ότι οι πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές διεργασίες που συντελούνται στην Ευρωπαϊκή Ένωση στο πλαίσιο των πολιτικών σύγκλισης ασκούν άμεσες επιδράσεις και στον εκπαιδευτικό χώρο. Σε μεγάλο βαθμό οι εξελίξεις στον κοινό ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό χώρο θα καθορισθούν από τις ευρύτερες πολιτικές στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής, της απασχόλησης, της ανάπτυξης και της διασφάλισης μιας κοινής, πολυπολιτισμικής και πολυφωνικής Ευρώπης. Είναι γνωστό ότι με την μακρόχρονη πολιτική κυριαρχία νεοδεξιών, νεοσυντηρητικών κομμάτων με νεοφιλελεύθερη ιδεολογία σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης διαμορφώθηκε και στο χώρο της εκπαίδευσης μια πολιτική παιδείας με βασικά χαρακτηριστικά τον περιορισμό μέχρι και την συρρίκνωση του παρεμβατικού κοινωνικού ρόλου του κράτους, την ενίσχυση της ιδιωτικοποίησης με τον παράλληλο περιορισμό της κρατικής χρηματοδότησης, την ενίσχυση της ταξικότητας-επιλεκτικότητας του εκπαιδευτικού συστήματος, την άκριτη μεταφορά στην εκπαίδευση στοιχείων της αγοράς, όπως αθέμιτος ανταγωνισμός, σχολεία-επιχειρήσεις που κλείνουν αν δεν έχουν «πελατεία» κ.λ.π.

Το ΠΑΣΟΚ ως σοσιαλιστικό κόμμα, μαζί και με τα άλλα εργατικά και αριστερά κόμματα της Ενιαίας Ευρώπης, διαμορφώνει μια διαφορετική στρατηγική, μια εκπαιδευτική πολιτική με διακριτές ιδεολογικοπολιτικές και κοινωνιολογικές διαφορές από την νεοφιλελεύθερη εκπαιδευτική πολιτική. Για μας τους σοσιαλιστές τα σχολεία δεν είναι για να αποκλείουν όσους έχουν δυσκολίες, αλλά αντίθετα οφείλουν να διευκολύνουν την επιτυχία όλων. Εμείς δεν θέλουμε ταξικό σχολείο για τους λίγους, εμείς ευνοούμε μια παιδεία που θα εξασφαλίζει την ελεύθερη συμμετοχή όλων των Ελλήνων, χωρίς περιορισμούς εισοδήματος ή κοινωνικής προέλευσης στην παραγωγή και μετάδοση της γνώσης. Για μας το σχολείο δεν είναι ο χώρος μόνο εκπαίδευσης και κατάρτισης, είναι πρωτίστως χώρος παιδείας. Ζούμε σε μια χώρα που μεγαλούργησε ο ελληνικός πολιτισμός, ο πολιτισμός που έκανε

βασικό άξονα του την παιδεία, την μόρφωση των νέων ανθρώπων. Οι ποιητές μας, οι τραγικοί, οι φιλόσοφοί μας, οι ρήτορές μας, είτε στο θέατρο διαγωνίζονταν, είτε στα δικαστήρια είχαν τις διενέξεις τους, είτε στις σχολές είχαν τις έριδες τους, στο βάθος για την ψυχή του νέου ανθρώπου πάλευαν. Ποιος και πως θα την πλάσει. «Περιοργωγή της ψυχής» ήθελαν την παιδεία οι αρχαίοι Έλληνες.

Εμεις οι σοσιαλιστές αγωνιζόμαστε για την δημόσια εκπαίδευση, αφού θεωρούμε ότι η πολιτεία πρέπει να παίζει σημαντικό ρόλο ως εγγυητής της ποιότητας της εκπαίδευσης και της διασφάλισης της ισότητας των εκπαιδευτικών ευκαιριών. Δεν συμφωνούμε με την ατομοκεντρική αυτορυθμιζόμενη καταναλωτική μάθηση. Αγωνιζόμαστε για αξίες, την δημοκρατία, την κοινωνική δικαιοσύνη, την συλλογικότητα, την αλληλεγγύη, την ειρήνη και την συμφιλίωση. Δεν θέλουμε το σχολείο που λογοδοτεί στην αγορά, αλλά το σχολείο που λογοδοτεί στην κοινωνία. Δεν θέλουμε την ισοπέδωση, την ομοιομορφία. Αγωνιζόμαστε για τον πλουραλισμό, το σεβασμό στη διαφορετικότητα, τις πολιτιστικές ιδιαιτερότητες, τον γόνιμο διάλογο ανάμεσα σε διαφορετικές κουλτούρες και παραδόσεις στο πλαίσιο της σημερινής πολυπολιτιστικής και πολυγλωσσικής πραγματικότητας. Η δική μας εκπαιδευτική πολιτική στηρίζεται στην αποκέντρωση, τη συμμετοχή, τη συνευθύνη, τη συλλογικότητα, την κοινωνική δικαιοσύνη. Γι' αυτό δίνουμε πολύ μεγάλο βάρος στην ενισχυτική διδασκαλία, στα ολοήμερα σχολεία, στις υποτροφίες, γιατί όλα αυτά είναι μέτρα που ευνοούν τα παιδιά μη προνομιούχων κοινωνικά στρωμάτων, λειτουργούν ως αντιστάθμισμα της πολιτιστικής μειονεξίας. Επιδιώκουμε μια βασική εκπαίδευση που θα ξεκινάει από τα δεδομένα της καθημερινής ζωής και θα προσφέρει την ευκαιρία κατανόησης των φυσικών φαινομένων, μια βασική εκπαίδευση που δίνει προτεραιότητα στη σχέση διδάσκοντα-διδασκόμενου. Στοχεύουμε σε μια δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενιαία, αλλά με τέτοια εσωτερική οργάνωση και διαφοροποίηση που να δημιουργεί πλήθος «εκπαιδευτικών διαδρομών». Προσβλέπουμε σ' ένα πανεπιστήμιο, του οποίου βασικές λειτουργίες θα είναι η προπαρασκευή για την έρευνα και τη διδασκαλία, η παροχή εξειδικευμένων κατάρτισεων, προσανατολισμένων στις ανάγκες της οικονομικής ζωής και της κοινωνίας, το άνοιγμά του προς όλους, ώστε να ανταποκριθεί στις ποικίλες όψεις αυτού που ονομάζουμε συνεχής εκπαίδευση. Οραματιζόμαστε ένα πανεπιστήμιο με αποστολή να δημιουργεί, να κατανοεί, να εκπαιδεύει, να

διαπαιδαγωγεί, να καταρτίζει και να πληροφορεί. Ένα πανεπιστήμιο στο οποίο οι διδάσκοντες θα πρέπει να μαθαίνουν τους φοιτητές πως να μαθαίνουν, πως να ερευνούν, πως να συνεργάζονται, πως να επικοινωνούν και πως να αναζητούν πληροφορίες. Ο πολίτης που θέλουμε να μας δώσει το εκπαιδευτικό μας σύστημα είναι ο κριτικός, ανήσυχος, σκεπτόμενος, διαλογιζόμενος πολίτης.

5. Η ελληνική εμπειρία

Συντρόφισσες και σύντροφοι, φίλες και φίλοι,

Είναι σε όλους γνωστό, ότι το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα είχε στον αιώνα που φεύγει μια Σισύφειο πορεία. Γνώρισε μεταρρυθμίσεις και αντιμεταρρυθμίσεις, πετάγματα και καθιζήσεις, έκανε βήματα μπρος, βήματα πίσω. Μ' όλα αυτά δυσκολεύτηκε να παρακολουθήσει τον διεθνή βηματισμό, να προσαρμοσθεί στις συνεχώς μεταβαλλόμενες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες. Οι πιο σημαντικές, καινοτόμες μεταρρυθμιστικές προσπάθειες αυτού του αιώνα, είχαν αναληφθεί, ας μη το ξεχνάμε, από τη δημοκρατική παράταξη: εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του Ελευθέριου Βενιζέλου το 1913/17, εκπαιδευτική μεταρρύθμιση και πάλι του Ελευθέριου Βενιζέλου και του Γεωργίου Παπανδρέου κατά την τετραετία 1928-1932, εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του Γεωργίου Παπανδρέου, του Λουκή Ακρίτα και του Ευάγγελου Πανούτσου το 1964, και με τον Ανδρέα Παπανδρέου στις αρχές της δεκαετίας του '80. Οφείλουμε ταυτόχρονα να αναγνωρίσουμε τη συμβολή του Γεωργίου Ράλλη στις καινοτομίες της δεκαετίας του '70.

Το ΠΑΣΟΚ έχει καταγράψει κατά τα χρόνια διακυβέρνησης της χώρας απ' αυτό ένα πλούσιο ριζοσπαστικό, έργο στην εκπαίδευση. Κάναμε τομές, δημιουργήσαμε νέους θεσμούς στην προσπάθεια μας για μια παιδεία σύγχρονη και δημοκρατική, χωρίς φραγμούς και στεγανά, θεμέλιο της προσπάθειας του λαού μας για αυτοδύναμη κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη. Στο πλούσιο ανακαινιστικό έργο μας στην παιδεία ανήκει μια σειρά από νομοθετήματα με τα οποία, ανάμεσα στα άλλα, καταργήσαμε τους ταξικούς θεσμούς προς το λύκειο, καθιερώσαμε τη λαϊκή συμμετοχή, επανιδρύσαμε το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, εκσυγχρονίσαμε τις μεθόδους, τα σχολικά βιβλία και τα αναλυτικά προγράμματα, αναβαθμίσαμε την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, ανοίξαμε τους ορίζοντες της Ελληνικής Παιδείας στο Εξωτερικό, προωθήσαμε τη διαπολιτισμική εκπαίδευση,

δώσαμε ένα νέο θεσμικό πλαίσιο για τα ΑΕΙ και τα ΤΕΙ, πήραμε εκπαιδευτικά μέτρα που στηρίζουν τον κοινωνικό μισθό των εργαζομένων.

Βέβαια, φίλες και φίλοι, παρά τις παραπάνω σημαντικές θεσμικές παρεμβάσεις, η ελληνική εκπαίδευση εξακολουθεί να έχει σοβαρά προβλήματα που επιβάλλουν τις ριζικές αλλαγές που προωθεί το ΥΠΕΠΘ. Δεν είναι δυνατόν να μπούμε στον επόμενο αιώνα με τόσο σοβαρά «εκπαιδευτικά ελλείμματα» : 17,45% οργανικά και λειτουργικά αναλφάβητους (απογραφή 1991), λύκειο - φροντιστηριακό προθάλαμο για τα τριτοβάθμια ιδρύματα, απαρχαιωμένο σύστημα επιλογής εκπαιδευτικών, παντελή έλλειψη αξιολόγησης του εκπαιδευτικού συστήματος και των εκπαιδευτικών, ανθηρή παραπαιδεία, κλειστό αριθμό εισακτέων στα ΑΕΙ - ΤΕΙ, ενώ την ίδια ώρα ανεβαίνει το ποσοστό της φοιτητικής μετανάστευσης. Το κίνημα μας δεν στερείται επεξεργασμένων θέσεων στην παιδεία. Θυμίζω μια θέση από το σχέδιο συζήτησης της Επιτροπής Παιδείας που δόθηκε στις οργανώσεις «για μας τους σοσιαλιστές το ελληνικό σχολείο πρέπει να γίνει ο χώρος στον οποίο περιορίζονται οι κοινωνικές διακρίσεις κατά το δυνατόν. Όλα τα παιδιά, ανεξάρτητα από την κοινωνική τους προέλευση, πρέπει να έχουν το δικαίωμα πρόσβασης στις πηγές της γνώσης». Στο ίδιο κείμενο υπογραμμίζονταν ότι το Ενιαίο Λύκειο θα πρέπει να αποτελέσει τον κυρίαρχο τύπο σχολείου στη λυκειακή βαθμίδα, ενώ για την πρόσβαση στη τριτοβάθμια εκπαίδευση προτείνονταν η υιοθέτηση ενός συστήματος με βασικό χαρακτηριστικό του την ανοιχτή πρόσβαση στα ΑΕΙ και ΤΕΙ. Τέλος, υποστηρίζονταν η ανάγκη εφαρμογής συστημάτων αξιολόγησης της εκπαίδευσης και των εκπαιδευτικών, η υπέρβαση του συστήματος διορισμού των εκπαιδευτικών (επετηρίδα), η αποσύνδεση του πτυχίου από την επαγγελματική απασχόληση, καθώς και η καθιέρωση ενός πιστοποιητικού «παιδαγωγικής καταλληλότητας» ως απαραίτητη προϋπόθεση για τους πτυχιούχους εκείνους των καθηγητικών σχολών που θα ήθελαν να εργασθούν στην εκπαίδευση.

Στη γνωστή έκθεση του ΟΟΣΑ, που προέκυψε ως αποτέλεσμα της αξιολόγησης του Ελληνικού Εκπαιδευτικού Συστήματος από τρεις ξένους εμπειρογνώμονες τον Φεβρουάριο του 1995 τα προβλήματα που επεσήμαναν οι εμπειρογνώμονες του ΟΟΣΑ, ήταν, ανάμεσα στα άλλα, οι τεράστιες δαπάνες των γονέων για την παραπαιδεία, η ελλιπής ενδο-υπηρεσιακή επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, ο συγκεντρωτισμός του συστήματος, η μηχανιστική ισότητα, η έλλειψη αξιοκρατίας στην επιλογή του

εκπαιδευτικού προσωπικού και στη συνέχεια η απουσία οποιασδήποτε μορφής αξιολόγησης του, το ένα και μοναδικό σχολικό εγχειρίδιο, η έλλειψη φαντασίας και δημιουργικότητας στα σχολεία, ο τρόπος χάραξης και εφαρμογής της εκπαιδευτικής πολιτικής.

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της ελληνικής εκπαίδευσης κατά τις τελευταίες δεκαετίες είναι η άνιση ζήτηση και προσφορά τριτοβάθμιας και κυρίως πανεπιστημιακής εκπαίδευσης.

Ταυτόχρονα , η έλλειψη δομών δια βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης και η ακαμψία των προγραμμάτων σπουδών που προσφέρονται από τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης , εμποδίζουν την ανάπτυξη ευέλικτων προγραμμάτων σε τομείς σύγχρονων εξειδικεύσεων , τη σύνθεση απαραίτητων γνώσεων από διαφορετικά γνωστικά πεδία , τη διατμηματική συνεργασία και την εκπαιδευτική υποστήριξη της διαχρονικής εναλλαγής των επαγγελματικών επιλογών.

Παρουσιάζεται σημαντική έλλειψη αντιστοιχίας μεταξύ των δεξιοτήτων και εξειδικεύσεων που ζητούνται από τις ελληνικές επιχειρήσεις και αυτών που προσφέρονται από τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Γι' αυτό το λόγο η διαρθρωτική ανεργία ανάμεσα στους πτυχιούχους είναι πολύ υψηλή.

Οι γενικές εξετάσεις για την τριτοβάθμια εκπαίδευση έχουν κερδίσει την «αντικειμενικότητα» εις βάρος της ποιοτικής αξιολόγησης των υποψηφίων.

Αντί για ένα εξεταστικό σύστημα που θα πιστοποιεί γνώσεις έχουμε ένα ανταγωνιστικό σύστημα που συγκρίνει υποψηφίους.

Η κριτική σκέψη , η αναλυτική και συνθετική ικανότητα και η δημιουργικότητα δεν αναπτύσσονται. Το Λύκειο, έχοντας μετατραπεί σε προθάλαμο των ΑΕΙ/ΤΕΙ έχει χάσει την παιδαγωγική του αυτονομία και αποστολή.

6. ΤΙ ΚΑΝΟΥΜΕ

ΔΕΣΜΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΜΕΤΡΩΝ

Με τις προγραμματικές δηλώσεις προσδιορίσαμε σαν βασικούς στόχους την ποιοτική αναβάθμιση του περιεχομένου της εκπαίδευσης, την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου, την οργάνωση του επαγγελματικού προσανατολισμού και την ανταπόκριση της παρεχόμενης παιδείας στις υφιστάμενες ανάγκες, την αποκέντρωση του εκπαιδευτικού συστήματος σε συνεργασία με την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση.

Είχαμε επίσης τονίσει πως η οικονομική διάσταση του εκπαιδευτικού ζητήματος δεν σχετίζεται μόνο με την αύξηση των εθνικών πόρων, αφορά και την ποιοτική αναδιάρθρωση των δαπανών για την Παιδεία, αφορά την απορρόφηση των κοινοτικών κονδυλίων με στόχο την άμεση και ορθή αξιοποίησή τους.

Σ' αυτή την κατεύθυνση οι δαπάνες για την Παιδεία σαν ποσοστό του ΑΕΠ ανήλθαν από 2,96% το 1992 σε 3,31% το 1996 και σε 3,55% στον προϋπολογισμό του 1997, δηλαδή μια αύξηση 20% στη διάρκεια μιας πενταετίας.

Είναι επίσης γεγονός πως το τελευταίο καιρό δόθηκε μια σημαντική ώθηση στην απορρόφηση των Κοινοτικών κονδυλίων του ΚΠΣ . Ήδη έχει εγκριθεί το σύνολο σχεδόν των δράσεων του Προγράμματος και προχωρεί η εκτέλεση μεγάλου αριθμού έργων. Επισημαίνουμε ότι στην τελική του ανάπτυξη το Πρόγραμμα μπορεί να φτάσει να χρηματοδοτεί 1000 περίπου έργα.

Το ΥΠΕΠΘ ανακοίνωσε πρόσφατα μια δέσμη εκπαιδευτικών μέτρων για μια «παιδεία ανοιχτών οριζόντων», για την εκπαίδευση του 2000. Τα μέτρα που προτείνονται είναι ριζοσπαστικά. Το ολοήμερο νηπιαγωγείο, η αναμόρφωση του λυκείου, το άνοιγμα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το νέο σύστημα

αξιολόγησης εκπαιδευτικών και μαθητών, το νέο σύστημα επιλογής εκπαιδευτικών, το ανοιχτό πανεπιστήμιο, η διαπολιτισμική εκπαίδευση αποτελούν σημαντικές τομές στην εκπαίδευση που με την σωστή εφαρμογή τους θα συμβάλλουν ουσιαστικά στον εκδημοκρατισμό και τον εκσυγχρονισμό της ελληνικής εκπαίδευσης, θα αλλάξουν το εκπαιδευτικό τοπίο.

Όσοι αντιδρούν θα πρέπει να ξεπεράσουν τις συντεχνιακές λογικές και τις περιχαράκώσεις σε παρωχημένα σχήματα εκπαίδευσης και να συνδράμουν στον αγώνα για την αλλαγή του ελληνικού σχολείου. Όλοι κρινόμαστε από την κοινωνία και σ' αυτήν όλοι λογοδοτούμε.

Πιο συγκεκριμένα:

- Καθιερώνεται στη χώρα μας η λειτουργία του Ολοήμερου Νηπιαγωγείου
- Θεσπίστηκε με νόμο η λειτουργία του Ολοήμερου Δημοτικού Σχολείου που στο παρελθόν υπολειτουργούσε ως Πρόγραμμα Δημιουργικής Απασχόλησης.
- Θεσμοθετείται το Ενιαίο Λύκειο ως αυτοτελής εκπαιδευτική μονάδα της Β/θμιας Εκπαίδευσης.
- Για την αναβάθμιση των σπουδών στο Λύκειο, και την λειτουργική διασύνδεση των βαθμίδων από την προσχολική έως και την δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, καταρτίζεται Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Θεσπίστηκε με τον πρόσφατο νόμο η εφαρμογή Προγραμμάτων Ενισχυτικής Διδασκαλίας για μαθητές του Ενιαίου Λυκείου που αντιμετωπίζουν μαθησιακές δυσκολίες.
- Σχεδιάστηκε και ήδη προωθείται η διαδικασία ίδρυσης 500 βιβλιοθηκών σε σχολεία της δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης με κατανομή σε όλο το γεωγραφικό χώρο, συνολικής δαπάνης 22,2 δισ. που καλύπτεται από

ΕΠΕΑΕΚ (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπ/σης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης)

- Μπαίνει σε νέες βάσεις ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός
- Τεχνική - Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση
- Ενσωματώνονται άμεσα στην ελληνική νομοθεσία οι κοινοτικές οδηγίες που αναφέρονται στα επαγγελματικά δικαιώματα και αφορούν την μεταλυκειακή και τριτοβάθμια εκπαίδευση.
- Ρυθμίζεται η ανοικτή πρόσβαση των αποφοίτων Ενιαίου Λυκείου στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.
- Εισάγεται στη χώρα μας ο θεσμός του Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας
- Παιδεία ομογενών και Διαπολιτισμική εκπαίδευση
- Με 1,7 δις χρηματοδοτείται από το ΕΠΕΑΕΚ οι πάγιες εκπαιδευτικές ανάγκες των ομογενών
- Δημιουργία Κέντρου Έρευνας. Η Ελλάδα ήταν η μόνη Ευρωπαϊκή χώρα που δεν διέθετε Εθνικό Κέντρο Έρευνας για την εκπαίδευση. Είναι λοιπόν ιδιαίτερα σημαντική η δημιουργία του Κέντρου Εκπαιδευτικής Έρευνας. Το Κέντρο αυτό δραστηριοποιείται για ζητήματα όπως η αποτίμηση του εκπαιδευτικού αποτελέσματος σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και ο σωστός σχεδιασμός του Ενιαίου Λυκείου .
- Ψηφίζεται σύντομα στη Βουλή, μετά τη νομοτεχνική επεξεργασία του στην αρμόδια Επιτροπή Μορφωτικών Υποθέσεων, το νομοσχέδιο για το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- . Είναι έτοιμο για κατάθεση στη Βουλή σχέδιο Νόμου για την Ειδική Αγωγή για την ενίσχυση των παιδιών με ειδικές ανάγκες μέσα στα σχολεία.
- Το Υπουργείο Παιδείας εφαρμόζει σύγχρονα Προγράμματα Διαπολιτισμικής Παιδείας που βασίζονται σε τρεις άξονες.

Α) Διαμόρφωση κατάλληλων προγραμμάτων σπουδών

β) παραγωγή εποπτικού και διδακτικού υλικού

γ) συστηματική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών

- Προχωρεί η εφαρμογή του «Προγράμματος Σχολικής Στέγης» για την επίλυση του Κτιριακού Προβλήματος των σχολείων με στόχο την εξάλειψη της διπλής βάρδιας.
- Καθιερώνεται η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.
- Καταργείται σταδιακά η Επετηρίδα και εισάγεται νέος τρόπος διορισμού των Εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.
- Βελτιώνεται και ενισχύεται χρηματοδοτικά από το ΕΠΕΑΕΚ με 56 δισ δρχ. η Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών.
- Με νομοσχέδιο που είναι έτοιμο για κατάθεση στη Βουλή ιδρύονται μέσα στο 1998, περίπου 30 Κέντρα Ευρωπαϊκών Γλωσσών σ' όλη τη χώρα.
- Η κυβέρνηση έδειξε ιδιαίτερη ευαισθησία στα μισθολογικά προβλήματα των λειτουργών της εκπαιδευτικής κοινότητας στα πλαίσια μιας δημοσιονομικής πολιτικής που υπηρετεί τους στόχους της ευρωπαϊκής ένταξης και της κοινωνικής συνοχής.

Βελτιώσαμε λοιπόν τις αποδοχές τους σε επίπεδα ικανοποιητικά, αν λάβουμε υπ' όψη μας τις αυξήσεις που δόθηκαν στο σύνολο των εργαζομένων.

- Στο στάδιο της υλοποίησης βρίσκεται το πρόγραμμα Αναδιάρθρωσης και Εκσυγχρονισμού της διοίκησης του ΥΠΕΠΘ με συνολικό ύψος χρηματοδότησης 2,684 δις δρχ.
- Έχει ψηφισθεί το νομοσχέδιο περί εξέλιξης μελών ΔΕΠ

- Έχει ψηφιστεί το νομοσχέδιο για την υπηρεσιακή κατάσταση και αναμόρφωση του μισθολογίου των ΔΕΠ ΑΕΙ/ΤΕΙ και των Ερευνητικών Ιδρυμάτων.

Για ΑΕΙ - ΤΕΙ υλοποιείται ένα φιλόδοξο πρόγραμμα για τη δημιουργία και τον εκσυγχρονισμό των πανεπιστημιακών Βιβλιοθηκών, καθώς και για την εγκατάσταση ηλεκτρονικών δικτύων, ύψους 50 δις δρχ.

Έχει εγκριθεί και προωθείται η εφαρμογή συγκεκριμένων προγραμμάτων για την αναμόρφωση του περιεχομένου των προγραμμάτων σπουδών και των συγγραμμάτων συνολικού προϋπολογισμού 15 δις, καθώς και για τη διαμόρφωση σύγχρονων μεταπτυχιακών προγραμμάτων προϋπολογισμού 36 δις δρχ.

Προωθείται η εφαρμογή ενός φιλόδοξου προγράμματος υποτροφιών προϋπολογισμού 30 δις δρχ. για σπουδές τόσο στη χώρα μας όσο και στο εξωτερικό.

Προτεραιότητα της Κυβερνητικής πολιτικής για την Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση αποτελεί η αναβάθμιση των σπουδών σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο με την ανάπτυξη ευέλικτων και σύγχρονων προγραμμάτων σπουδών , ευαίσθητων απέναντι στις περιφερειακές ιδιαιτερότητες και με τον εκσυγχρονισμό των παραδοσιακών μορφών διδασκαλίας.

Η Κυβέρνηση προτίθεται να προωθήσει , μετά από διάλογο με τα Πανεπιστήμια τη σύνταξη ενός ευέλικτου θεσμικού πλαισίου που θα ενισχύει τη διοικητική , οικονομική και οργανωτική αυτοτέλεια των Πανεπιστημίων.

Βασική απειλή για το Ελληνικό Πανεπιστήμιο αποτελεί η ιδεολογία του εξισωτισμού προς τα κάτω που για την εκάστοτε πολιτική ηγεσία είναι μια βολική επιλογή.

Τα Δημόσια Πανεπιστήμια θα ξαναβρούν το ρόλο τους μόνο εάν καταφέρουν να προετοιμάζουν πτυχιούχους αποφασισμένους να ρισκάρουν διακινδυνεύοντας πρωτότυπες επιλογές επαγγελματικής καριέρας.

Είναι στοιχείο του νέου πολιτικού πολιτισμού που χρειάζεται η χώρα η αποσύνδεση του πτυχίου από τις λίστες αναμονής για διορισμούς στο Δημόσιο.

Είμαστε μια χώρα με τεράστια πολιτιστική και εκπαιδευτική κληρονομιά και στα πλαίσια των τελευταίων γεωπολιτικών εξελίξεων μπορούμε να αντλήσουμε δημιουργικά απ' αυτό το κεφάλαιο για να επικοινωνήσουμε καλύτερα με τις γειτονικές μας χώρες. Τα πανεπιστήμια, μαζί με τους επιχειρηματίες, τους πολιτιστικούς φορείς, τις μη κυβερνητικές οργανώσεις και τα ερευνητικά μας ιδρύματα μπορούν να γίνουν οι καλύτεροι πρεσβευτές της χώρας μας για την προώθηση της ελληνικής παρουσίας στο εξωτερικό στα πλαίσια μιας πολυεπίπεδης βαλκανικής πολιτικής.

7. Για μια νέα παιδαγωγική κουλτούρα

Οι εκπαιδευτικές αλλαγές που έχουν εξαγγελθεί ανταποκρίνονται στις διεθνείς προκλήσεις και στις ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας. Χρειάζεται όμως πολλή δουλειά για να γίνουν πραγματικότητα. Είναι απαραίτητο να πείσουμε την κοινωνία ότι οι αλλαγές είναι για το συμφέρον της. Οφείλουμε να πείθουμε διαρκώς για το αναγκαίο, το ορθό και το εφικτό των αλλαγών που επιχειρούμε. Τα βήματά μας πρέπει να είναι προσεκτικά, συνειδητά,

συστηματικά με βάθος χρόνου, ρυθμό και συνέπεια. Χρειάζεται να προχωρήσουμε με αποφασιστικότητα μαζί με τους εκπαιδευτικούς σ' αυτή τη προσπάθεια γιατί αυτοί καλούνται να υλοποιήσουν αυτά που εμείς εξαγγέλλουμε.

Θεωρούμε καθοριστικό τον ρόλο των εκπαιδευτικών στην εμπέδωση και προώθηση των μεταρρυθμίσεων στη δημόσια εκπαίδευση.

Η νέα γενιά παιδαγωγών μαζί με τη σημερινή μπορούν από κοινού να αποτελέσουν τους εμψυχωτές της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης.

Η μεταρρύθμιση στην παιδεία δεν τελειώνει, αρχίζει μ' αυτά τα μέτρα. Θα πρέπει να εξειδικεύσουμε και να εμβαθύνουμε την προσπάθεια με αξιοποίηση όλου του στελεχικού μας δυναμικού και ενεργητική υποστήριξη από τους εκπαιδευτικούς θεσμούς και κυρίως το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Στόχος μας είναι η διαμόρφωση μιας νέας παιδαγωγικής κουλτούρας που θα δώσει μια νέα ταυτότητα στα ελληνικά σχολεία και πανεπιστήμια.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι τα αποτελέσματα μιας μεταρρύθμισης δεν φαίνονται αμέσως. Χρειάζεται χρόνος, παρακολούθηση και αξιολόγηση της εφαρμογής και των αποτελεσμάτων με διορθωτικές ενδεχομένως παρεμβάσεις.

Μιλάμε άρα για μια διαρκή μεταρρύθμιση, μια διαρκή προσαρμογή της παιδείας μας στις απαιτήσεις των γρήγορων ρυθμών της κοινωνίας της γνώσης.

Από σήμερα να αρχίσουμε να φανταζόμαστε το Ελληνικό σχολείο διαφορετικά. Το Ελληνικό σχολείο που ετοιμάζει τον Έλληνα πολίτη του μέλλοντος. Τον Έλληνα πολίτη που είναι ικανός να αναλάβει και να διαχειριστεί ευθύνες έχοντας σφαιρική αντίληψη των πραγμάτων. Τον

Ελληνα πολίτη που σέβεται και αποδέχεται τον άλλον. Τον Ελληνα πολίτη που συμμετέχει στα κοινά με σεβασμό στις αξίες του ανθρωπισμού. Είναι ο πολίτης της ισχυρής κοινωνίας, της ισχυρής Ελλάδας.

Η εκπαίδευση είναι εξ' ορισμού επένδυση του μέλλοντος. Κάθε εκπαιδευτικό σύστημα δικαιώνει την ύπαρξή του στο μέτρο που προετοιμάζει την κοινωνία να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες, να αντιμετωπίσει προκλήσεις, να αξιοποιήσει ευκαιρίες.

Η επένδυση στον ανθρώπινο παράγοντα και στη γνώση είναι η πιο σημαντική αναπτυξιακή παρέμβαση που θα μας επιτρέψει να είμαστε ανταγωνιστικοί στην Ευρώπη και στον κόσμο, να αξιοποιήσουμε τα ιστορικά μας, πολιτισμικά και γεωγραφικά συγκριτικά πλεονεκτήματα και να αναδείξουμε την Ελλάδα σε ευρωπαϊκό κέντρο παραγωγής και εξαγωγής εκπαιδευτικών και ερευνητικών υπηρεσιών υψηλής ποιότητας σε όλη την ευρύτερη περιοχή της Βαλκανικής, της Μεσογείου, της Μέσης Ανατολής και της Παραεuxeίνιας περιοχής.

Αναλάβαμε τη μεγάλη δέσμευση να οργανώσουμε μια παιδεία κοινωνικά δίκαιη, ποιοτικά αναβαθμισμένη και αποτελεσματική. Αυτό το στοίχημα είμαστε αποφασισμένοι να το κερδίσουμε. Για τον τόπο μας, για το λαό μας, για τη νέα γενιά.

